

Politika

Publicēts: 11.06.2020.

Līguma par Eiropas Savienības darbību 4. pants nosaka, ka sociālā politika ir Eiropas Savienības (ES) un dalībvalstu dalītā kompetence. Tādējādi ES neregulē katras dalībvalsts sociālo politiku, bet gan nosaka galvenās vadlīnijas un minimālos standartus. Laika gaitā ES dalībvalstis ir sākušas kopīgi risināt arvien vairāk sociālo jautājumu, taču tiešs sociālais atbalsts dažādu pabalstu vai pensiju veidā joprojām ir katras dalībvalsts ziņā.

ES sociālā politika aptver šādas jomas:

- brīva darbaspēka kustība;
- sociālās drošības shēmu koordinēšana;
- darba tiesiskās attiecības;
- drošība un veselība darbā;
- sociālais dialogs;
- vienlīdzīga attieksme;
- sociālā aizsardzība;
- nodarbinātība;
- finansiāls atbalsts (nodarbinātības veicināšanai, cilvēkresursu attīstībai u.c.)

Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā (parakstīts 1957. gadā) bija iekļautas normas par brīvu darbaspēka kustību. Lai veicinātu šīs brīvības īstenošanu praksē, 1968. gadā tika pieņemta regula Nr. 1612/68 par brīvu darbaspēka kustību, savukārt 1971. gadā - regula Nr. 1408/71, kas nodrošina, ka migrējošie darbinieki nezaudē savas tiesības uz sociālo aizsardzību, pārvietojoties Kopienas teritorijā.

1970. gadu sākumā Ministru padome pieņēma Sociālo pasākumu programmu, kuras prioritātes bija darba un dzīves apstākļu uzlabošana, darbinieku līdzdalība uzņēmumu vadišanā, kā arī augstāka un kvalitatīvāka nodarbinātības līmeņa sasniegšana. Ievērojot šīs prioritātes, pēc Sociālo pasākumu programmas pieņemšanas tika pieņemta liela daļa direktīvu, kuras skar darbinieku tiesību aizsardzības, drošības un veselības darbā, kā arī dzimumu līdztiesības jomu.

Rodoties bažām, ka sociālās integrācijas process atsevišķās dalībvalstīs var pazemināt noteiktos sociālos standartus, Vienotajā Eiropas aktā (parakstīts 1986. gadā) pieņemtie grozījumi Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā noteica, ka, harmonizējot tiesību aktus, dalībvalstis tos var neīstenot vai īstenošanu atlikt, ja paredzētie pasākumi nacionālos standartus varētu pazemināt.

Nozīmīga bija Eiropas Kopienas Sociālās Hartas par strādājošo sociālajām pamattiesībām parakstīšana 1989. gadā, tajā iekļaujot tādus jautājumus kā drošība un veselība darbā, maksimālais darba dienas ilgums, strādājošo līdzdalība uzņēmuma vadišanā un dzimumu līdztiesība.

Pēc hartas pieņemšanas visas dalībvalstis, izņemot Lielbritāniju, ierosināja iekļaut Līgumā par Eiropas Savienību (Māstrihtas līgums, parakstīts 1992. gadā) atsevišķu Sociālo sadaļu. Tā kā Lielbritānija pret šādu risinājumu iebilda, tad Sociālā sadaļa tika iekļauta kā Protokols pie Līguma par Eiropas Savienību, kuram Lielbritānija nepievienojās.

Dalībvalstu integrāciju sociālajā jomā veicināja 1993. un 1994. gadā pieņemtās ES sociālās politikas pamatnostādnes. 1993. gadā Eiropas Komisija nāca klajā ar Eiropas sociālās politikas pamatnostādnēm (Green Paper on European Social Policy), tā iedibinot

Eiropas sociālo modeli, kurš balstās uz demokrātiju un indivīda tiesībām, brīvu koplīgumu slēgšanu, vienādu iespēju nodrošināšanu visiem, sociālo labklājību un solidaritāti. Savukārt 1994.gadā Eiropas Komisija publicēja Eiropas Sociālās politikas koncepciju (White Paper on European Social Policy), kā galvenos nākotnes mērķus iekļaujot nodarbinātības un tiesību aktu sociālās politikas jomā attīstību.

Līdz ar Amsterdamas līguma (parakstīts 1997.gadā) pieņemšanu Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā tika iekļauta atsevišķa sadaļa „Sociālā politika, izglītība, arodmācības un jaunieši”, kā arī jauna sadaļa „Nodarbinātības politika”. Sociālās politikas uzdevumus papildināja ar jauniem, proti, cīņu pret diskrimināciju un no sabiedrības atstumto personu integrēšanu.

ES valstu un valdību vadītāju tikšanās laikā Lisabonā 2000.gadā sociālo un nodarbinātības jautājumu risināšanu atzina par ES kopīgo mērķi. Lisabonā noteica jaunu ES attīstības stratēģisko mērķi nākamajiem desmit gadiem: „Līdz 2010. gadam panākt, lai ES kļūtu par viskonkurētspējīgāko un dinamiskāko uz zināšanām balstīto ekonomiku pasaulē, kas spējīga nodrošināt noturīgu izaugsmi ar vairāk un labākām darba vietām un lielāku sociālo saliedētību.”

Lisabonas tikšanās laikā arī tika noformulēta atvērtās koordinēšanas metode, kas tika izstrādāta, lai dalībvalstīm palīdzētu sekmīgi attīstīt dažādas savas politikas, atvēlot Eiropas Komisijai koordinējošo lomu. Šī metode ietver:

- vadlīniju un mērķu sasniegšanas termiņu noteikšanu;

- kvantitatīvu un kvalitatīvu indikatoru radīšanu, balstoties uz labu praksi un ievērojot katras valsts un nozares vajadzības;

- vadlīniju ieviešanu valsts un reģionālajā politikā, ņemot vērā valstu un reģionu atšķirības;

- periodisku pārraudzīšanu, novērtēšanu un pārskatīšanu.

Nodarbinātības un sociālās aizsardzības politika ir dalībvalstu kompetencē, un ar atvērtās koordinēšanas metodes palīdzību tiek sekmēta dalībvalstu sadarbība un labas prakses apmaiņa, vienojoties par kopīgiem mērķiem un nosakot to sasniegšanas vadlīnijas.

Arī „ES 2020” stratēģijā nodarbinātībai un sociālajai iekļaušanai, samazinot iedzīvotāju nabadzību, tiks pievērsta būtiska uzmanība. Šajās jomās 2010.gada 17.jūnija Eiropadomē tika noteikti šādi kopīgie ES mērķi:

- sasniegt 75% sieviešu un vīriešu nodarbinātības līmeni ES;

- samazināt nabadzības riskam un sociālajai atstumtībai pakļauto ES iedzīvotāju skaitu par 20 miljoniem.

Nacionālās reformu programmas izstrādī, lai sasniegtu Latvijas nacionālos „ES 2020” stratēģijas mērķus, koordinē [Ekonomikas ministrija](#).

[Eiropas Sociālo tiesību pilārs](#)

[Eiropas Savienības portāls](#)

<https://www.lm.gov.lv/lv/politika>